

SLUŽBY VEŘEJNÝCH KNIHOVEN PRO ŠKOLY A DĚTI

SOUHRN

TÉMATICKÉ VYMEZENÍ

Tato kapitola se tématicky dotýká služeb a aktivit založených na IST. Služby poskytují veřejné knihovny, které pomáhají dětem rozvinout pozitivní postoj k učení. Ten je shodný s cílem programu eEurope, jenž přispívá k jejich rozvoji jako lidských bytostí, schopných hrát svou úlohu ve společnosti, v budování občanské společnosti a smyslu pro komunitu.

POLITICKÉ SOUVISLOSTI

Děti potřebují služby, které přispívají k jejich rozvoji mnoha způsoby: intelektuálně a emočně, jazykově, sociálně, k rozvoji vzdělávacích a motorických dovedností. Veřejné knihovny mohou podníkt tento rozvoj zábavnou formou. Mohou podpořit děti v rozvoji sociálních dovedností, v získávání estetického citu a v rozvoji zájmu o literaturu a umění.

Nové základní dovednosti byly definovány na setkání Evropské Rady v Lisabonu v r. 2000 jako znalosti informačních technologií, cizích jazyků, technologického vzdělávání, podnikání a sociálních dovedností. Je nutné dále rozvíjet služby pro děti založené na IST, včetně těch, které poskytují veřejné knihovny, aby podpořily pozitivní postoj k učení.

To vše vyžaduje efektivní kooperaci mezi veřejnými knihovnami a jinými organizacemi na místní úrovni. Ačkoliv jsou veřejné knihovny, archivy a muzea stále více vnímány jako součást sítě pro podporu vzdělávání, jejich větší aktivita v diskusi ke školním učebním plánům by mohla poskytnout šanci k vytvoření silnější spolupracující strategie vzdělávání na základních školách.

DOPORUČENÍ PRO ÚSPĚŠNOU PRAXI

Služby mohou být poskytovány v knihovně, on-line prostřednictvím internetu nebo jiné digitální sítě. Mohou být rozvíjeny knihovnou samotnou, nebo prostřednictvím partnerství mezi knihovnami a jinými kulturními a vzdělávacími organizacemi. Mohou podporovat odborné i zájmové vzdělávání na všech úrovních, včetně distančního studia, prostřednictvím společně sdílených fondů a informačních zdrojů. Cílové skupiny uživatelů služeb veřejných knihoven pro děti zahrnují děti, vychovatele a rodiny.

Veřejné knihovny mohou poskytnout:

- kontaktní místo pro místní komunity s přirozeným vztahem ke školám, rodinám a jiným komunitním skupinám;
- síťové vzdělávací prostředí ke stimulaci a podpoře dovedností podporujících potřeby celoživotního čtení a vzdělávání se a znalosti IST, které mohou být nabídnuty školám, domácnostem a virtuálně komunikaci - prostřednictvím internetových služeb;
- rozšířené vybavení pro zpracování samostatně zadaných úkolů;
- modely pro společnou zábavu dospělých a dětí zahrnující: knihy, počítače, IST, hudbu, divadlo, film a jiné kulturní aktivity;
- důležitý podíl k rozvoji všech forem gramotnosti zahrnující: funkční gramotnost, digitální gramotnost, vizuální gramotnost a mediální gramotnost;
- podporu pro začlenění do společnosti a upevnění kulturní identity.

ÚKOLY PRO BUDOUCNOST

Tvůrci politické linie, profesionální organizace, veřejné knihovny, muzea, archivy, školy a jiná kulturní a vzdělávací zařízení potřebují společně vybudovat strategii rozvoje služeb pro děti jako přípravu na společnost založenou na znalostech a učení.

TÉMATICKÉ VYMEZENÍ

Základní otázky o kterých kapitola pojednává jsou:

poskytované služby

klientské skupiny

a

děti se speciálními potřebami

POLITICKÉ SOUVISLOSTI

Kapitola se tématicky dotýká služeb a aktivit založených na IST, jež poskytují veřejné knihovny, které pomáhají dětem rozvinout pozitivní postoj k učení. Ten je shodný s cílem programu eEurope, jenž přispívá k jejich rozvoji jako lidských bytostí, schopných hrát svou úlohu ve společnosti, v budování občanské společnosti a smyslu pro komunitu.

Úmluva o právech dítěte říká že: „*dítě by mělo být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem... a mělo by mít právo na svobodu projevu (vyjádřit se), což zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a sdělovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice; ať již ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle volby dítěte*“.

Veřejné knihovny, jako společenské instituce, musí poskytnout své služby dětem bez ohledu na jejich věk, zdraví, původ, pohlaví, barvu pleti, geografický původ nebo jiné speciální potřeby.

Děti potřebují služby, které přispívají k jejich rozvoji mnoha způsoby: intelektuálně a emočně, jazykově, společensky i k rozvoji vzdělávacích a motorických dovedností. Veřejné knihovny mohou podnítit tento rozvoj prostřednictvím zábavy. Mohou pomoci dětem růst i tím, že jim poskytnou příležitost pro rozvoj sociálních dovedností, jež podporují občanství, získávání estetického citu a rozvoj zájmu o literaturu a umění.

Veřejné knihovny hrají důležitou roli v rozvoji dětského čtenářství v době, kdy existuje mnoho jiných konkurenčních podnětů. Zdá se, že panuje všeobecná shoda s faktem, že včasný kontakt s knihami napomáhá dětem k rozvoji zájmu o knihu a čtení. Mnozí dokazují, že pro rozvoj učení dítěte jsou rozhodující první dva roky jeho života, což podporuje studie, že 75 % mozku se rozvíjí v období od narození do 2 let dítěte. Důsledky této skutečnosti jsou pro vzdělávací instituce, které by měly (za daných okolností) spolupracovat, neopomenutelné.

Nové základní dovednosti, které by měly být zahrnuty v programu všech vzdělávacích a kulturních organizací, byly definovány na setkání Evropské Rady v Lisabonu v r. 2000 jako znalosti informačních technologií, cizích jazyků, technologického vzdělávání, podnikání a sociálních dovedností. Je nutné dále rozvíjet služby dětem, které jsou založeny na IST. Rozvoj informačních a interpretačních dovedností podpoří pozitivní přístup dětí k vlastnímu vzdělávání.

Pozice veřejných knihoven jako orgánu s privilegovaným vztahem k místní správě, vzdělávacím a kulturním entitám, nabízí možnost značného zvýšení jejich role v podpoře školského vzdělávacího systému a učebních osnov. Pro regiony a lokality, obzvláště na venkově a v izolovaných komunitách s nízkým průnikem internetu, kde nemají školní knihovny dostatek zdrojů pro podporu studia a domácích příprav, může být lépe využito služeb veřejných knihoven při poskytování orientace, vědomostí a přístupu k informacím a učebním pramenům, které jsou jinak nedostupné.

Knihovny jsou důležitým kontaktním místem, sloužícím pro setkávání veřejnosti. Mají velmi dobrou pozici pro zjišťování a poznávání existujících i potenciálních informačních a vzdělávacích potřeb komunity. Jsou a vždycky byly těmi, kdo poskytují informace. Během posledních let začaly knihovny investovat do budování infrastruktur a vzdělávání zaměstnanců, což může být zúročeno v rozvoji a vylepšení nových služeb, které podporují vzdělávání na všech úrovních.

To vše vyžaduje účinnou kooperaci mezi místními veřejnými knihovnami a jinými organizacemi na lokální úrovni. Větší zapojení profesionálních institucí do diskusí ke školním učebním plánům může dát knihovnám, muzeím a archivům šanci zavést silnější kooperační strategii v podpoře formálního vzdělávání.

Ačkoli jsou veřejné knihovny, archivy i muzea institucemi, uchovávajícími data a mohou být částí podpory vzdělávací sítě, stále jsou ve svých postojích ke vzdělávání vzájemně izolovány. Existuje tlak na sblížení postojů a aktivit všech tří institucí tak, aby se vyhovělo potřebám nově vzniklého paradigmatu: učení (učící se) společnosti.

DOPORUČENÍ PRO ÚSPĚŠNOU PRAXI

Země, v nichž jsou v současné době zaváděny služby pro děti založené na IST, nepředstavují přesný geografický model. Co mají společného je naléhavost, kterou kladou na národní informační politiku, která bojuje s negramotností, potřebu pomoci prosadit čtenářství a potřebu tvůrčího využití existujících IST infrastruktur. Veřejné knihovny v těchto zemích často vystupují jako partner nebo koordinátor rozsáhlejších národních projektů. Služby a aktivity pro děti mohou být poskytovány:

- v knihovně
- on-line, prostřednictvím www stránek
- jinými digitálními sítěmi

Mohou být rozvíjeny knihovnou samotnou nebo spoluprací mezi knihovnami a jinými kulturními a vzdělávacími institucemi. Kooperace místních institucí ukládajících informace (knihovny, muzea, archivy) dokáže efektivně podporovat formální vzdělávání na všech úrovních, včetně distančního studia. Děje se tak prostřednictvím sdílených souborů a informačních zdrojů s využitím IST.

Knihovny, archivy a jiné kulturní organizace, poskytující služby na místní úrovni a spolupracující se vzdělávacími institucemi, potřebují vytvořit kooperující program, zahrnující ustanovení základního přehledu služeb a zdrojů, mezi nimiž bude probíhat vzájemná spolupráce. Styčné oblasti projektů IST, které jsou rozvinuty v tomto programu, budou pravděpodobně stále více dotovány. Reprezentují čisté úsilí zajistit co nejvýhodnější využití veřejných zdrojů a tím zvýšit jejich hodnotu.

Služby

Veřejné knihovny mohou poskytovat:

- kontaktní místo pro místní komunity s přirozeným vztahem ke školám, rodinám a jiným komunitním skupinám; umožnění rozvoje partnerství a společného přístupu ke službám pro děti, jejich rodiče a vychovatele;
- síťové vzdělávací prostředí stimulující a podporující celoživotní čtení, vzdělávání a IST dovednosti. Toto vzdělávací prostředí může být nabídnuto školám, domácnostem a virtuálně komukoli, prostřednictvím on-line služeb dětem, rodičům a vychovatelům;
- zkvalitnění domácího vybavení
- vzory pro společnou zábavu dospělých a dětí zahrnující knihy, počítače, IST, hudbu, divadlo, film a jiné kulturní aktivity – zvyšující potenciál pro konstruktivnější využití volného času. Prostředí knihovny by mělo být navrženo tak, aby se v něm děti cítily bezpečně a šťastně;
- důležitý příspěvek k rozvoji všech forem literární gramotnosti zahrnující:
 - Funkční gramotnost – prostřednictvím knih a čtení elektronických formátů jako jsou příběhy z internetu;
 - Digitální gramotnost – zavedením služeb pro děti založených na IST, např. orientace na webových stránkách, kdy své dovednosti zvyšují prostřednictvím prohlížení a vyhledávání internetových stránek, hodnotí jejich obsah a aktuálnost;
 - Vizualní gramotnost – prostřednictvím plakátů, inzerátů, počítačových symbolů;
 - Mediální gramotnost – noviny, TV, rozhlas, které jsou přístupny prostřednictvím internetu;
- vzdělávacím zdrojem v partnerství se vzdělávacími institucemi – knihovny nabízejí kooperativní sítě a webové adresáře nezbytných zdrojů stejně tak jako sady vzdělávacích/tréninkových programů, aby podpořily národní a/nebo místní učební plány;
- podporu sociálního zařazení zaměřenou na multikulturní a multijazykový obsah a aktivity, stejně tak jako na služby pro zdravotně a sociálně znevýhodněné děti
- posílení kulturního vědomí, vytváření smyslu pro občanství a kulturní identitu propagováním dětských kulturních kořenů.

Klientské skupiny pro dětské služby

- **Děti jsou uživateli veřejných knihoven:** knihovny jsou odpovědné za celou místní dětskou populaci, ne pouze za své současné čtenáře. Rozvoj služeb má být udáván a určován potřebami dětského čtenáře.
- **Rodiče a vychovatelé,** odpovědní za výchovu a vzdělávání dětí, jsou důležitou cílovou skupinou těchto služeb. Vzájemné působení rodičů a vychovatelů je rozhodující pro rozvoj skutečné orientace k potřebám dětí. Mohou napomáhat prostřednictvím informační a konzultační podpory ve webovém (síťovém) prostředí. Mladší děti potřebují pomoc rodičů, vychovatelů nebo učitelů, aby navštívily knihovnu nebo se připojily z počítače doma: jsou-li služby atraktivní pro obě skupiny uživatelů, budou pravděpodobněji úspěšné a využité.
- **Rodiny** jsou důležitou skupinou klientů, která může být podporována prostřednictvím čtení a iniciativou proti ngramotnosti – knihovny poskytují služby dětem, rodičům i prarodičům. Potřebují rozpoznat význam aktivity rodiny v dětské gramotnosti. Aby získali důvěru rodiny ve služby poskytované dětem, měli by zaměstnanci knihovny úzce spolupracovat s dětskými specialisty a zajistit, vhodnost služeb pro různé stupně rozvoje dítěte a potřeby rodiny.

Děti se speciálními potřebami

Veřejné knihovny mohou hrát důležitou roli v poskytování služeb těm, kteří mají různé druhy znevýhodnění (poruchy učení, poruchy chování, sociální těžkosti, specifické jazykové /kulturní potřeby, vzdělávací a finanční) tím, že zabezpečí služby založené na IST v síťovém prostředí. Služby budou moci být užívány nejenom v knihovně, ale přenosně dle individuálních potřeb.

Ve venkovských a izolovaných komunitách a také tam, kde je nedostatek technických prostředků určených k pomoci rodinám i dětem, hrají knihovny důležitou roli v rozvoji dítěte a rodiny tím, že garantují přístup ke zdrojům pro vzdělávání i volný čas prostřednictvím IST.

ÚKOLY PRO BUDOUCNOST

Pracovníci veřejných knihoven potřebují rozvíjet své znalosti IST a vzdělávací dovednosti prostřednictvím školení a praxe, aby rozpoznali potřeby dětí a pracovali jako partneři s mateřskými a základními školami.

Knihovny budou potřebovat zaměstnat mezi personálem i další odpovídající vyškolené profesionály, např. učitele základních škol, ošetrovatelky atd. Raďy rodičů a vychovatelů budou muset být vyhledávány mnohem více za předpokladu, že služby knihoven budou dále rozvíjeny a rozšiřovány.

Investování do objemu průmyslu IST na trhu pro 0-6 leté děti je menší v porovnání k jiným věkovým skupinám. Veřejné knihovny mohou tuto situaci napravit podporováním IST dovedností. Ve spolupráci se školami potřebují rozvinout nástroje a služby pro tyto děti. Je nutné komplexně přehodnotit služby pro děti, které jsou založené na IST, včetně služeb pro handicapované a jinak znevýhodněné děti.

Tvůrci politické linie, profesionální organizace, veřejné knihovny, muzea, archivy, školy a jiná kulturní a vzdělávací zařízení potřebují společně vybudovat strategii rozvoje služeb pro děti v přípravě na společnost založenou na znalostech učení. Je nutno rozvinout zásady národní informační politiky (NIP), propagující vzdělávací prostředí a všeobecně kladný postoj ke vzdělávání. V souladu s NIP klást důraz na urychlené vybavení veřejných knihoven odpovídajícími prostředky. Současný program musí být rozvinut v krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé strategii, aby podporoval učení a bojoval proti všem formám negramotnosti.

ODKAZY NA WEBOVÉ STRÁNKY

Uvedené odkazy jsou na služby průkopnický založené na IST pro děti mladší 13 let.

Bulharsko

Obecní knihovna Dora Gabe

Projekt knihovny, který si klade za cíl pomoci dětem orientovat se v možnostech internetu a zároveň je chránit před jeho negativními vlivy. <http://www.libdgabe.dobrich.net/>

Česká republika

Okresní knihovna v Karlových Varech

je jedna z institucí v České republice podporující využívání informačních technologií. Počítače a internet v domácnostech nejsou standardním vybavením v české společnosti. Úroveň vybavení škol ICT je místo od místa různá a to je důvodem, proč okresní knihovna pořídila dobré vybavení speciálně pro znevýhodněné skupiny obyvatel - 1) pro děti z rodin s nízkými příjmy; 2) pro seniory (většinou v důchodovém věku), kteří nemají možnost učit se novým IT a speciálně internetu; 3) pro nezaměstnané, kteří mohou pomocí IT získat nové znalosti; 4) pro knihovníky z malých knihoven, které jsou v procesu automatizace. Kontaktní osoba: [Jitka Banzetova](mailto:jbanzetova@email.cz); <http://www.knihovna.kvary.cz/>

Německo

InfoPlanet

Virtuální dětská knihovna, jež staví práci na projektu CHILIAS, založeného Evropskou Komisí v rámci Telematického programu pro knihovny. <http://www.stuttgart.de/chilias/>

Irsko

Knihovna okresu Clare

Webová stránka knihovny zve děti ke čtení a učení prostřednictvím odkazů organizovaných podle témat (knihy, učební plány, školní vzdělávání a volný čas).

http://www.clarelibrary.ie/eolas/kids_section/kids_section.htm

Nizozemí

Assenská veřejná knihovna

Webová stránka, na které jsou studenti vybízeni k samostatné práci a podněcování ke studiu nových předmětů: příklad úspěšného partnerství se vzdělávacími organizacemi k podpoře učebních plánů (školního vzdělávání) on-line.

<http://www.bibliotheekassen.nl/jongeren/frkennisnetkv.htm>

Haagská veřejná knihovna

Projekty obzvláště pro děti, které mají zvýšit jejich zájem o čtení. Některé probíhají přes síť – např. projekt „Fantazie“ atd.

<http://www.mijnstempel.nl>

<http://www.fantasia.nl/>

<http://www.leesplein.nl/>

Podpora čtení

Metoda nazývaná „Boekenpret“ je uplatňována v mnoha městech v prostředí vzdělávání předškolních dětí a mladších školáků, aby se zvýšily jejich základní jazykové schopnosti a dovednosti se učit. To je obzvláště efektivní pro rodilé i přistěhované rodiny s nízkými návyky ke čtení a krátkou tradicí si číst. <http://www.lezen.nl/>

NBLC

Webová stránka, která podporuje žáky, studenty, rodiče i učitele všemi druhy školních témat. Úspěšná spolupráce mezi profesionálními knihovnickými organizacemi, veřejnými knihovnami a vládou, jež začala vládním pilotním projektem za účasti dvaceti veřejných knihoven. <http://www.kennisnet.nl/>

Veřejná knihovna v Rotterdamu

Webová stránka, která a pomáhá studentům, které nepřitahuje čtení: příklad partnerství se vzdělávacími organizacemi, které pomáhají studentům se speciálními potřebami za účelem pomoci jim uspět v povinném vzdělávání. <http://b-wise.bibliotheek.rotterdam.nl/>

Norsko

Troll I ord (Slova se vyplní)

Projekt, který je příkladem spolupráce mezi veřejnými knihovnami a komunitou, směřující k podpoře čtení zvláště dětí a dospívající mládeže. <http://www.trolliord.org/>

Veřejná knihovna v Austevoll

Místní historicky orientovaná webová stránka spravovaná obcí Austevoll, kde mohou děti i dospělí najít mnoho o své komunitě (společenství). <http://www.hordaland.org/austevoll/>

Veřejná knihovna v Haramu

Webová stránka, která podporuje studenty ve vyhledávání zdrojů na internetu a v psaní referátů. Vznikla potřebou sloučit veřejné a školní knihovny jako způsob optimalizace pramenů. <http://www.haram.folkebibl.no/prosjekt>

Portugalsko

Projekt pro děti – Rodiče a synové staví budoucnost

Cílem projektu je propagovat čtení, pomáhat rozvíjet dětskou tvořivost a představivost, podporovat dobrý vztah mezi rodiči a dětmi, zvyšovat úlohu knihovny jako prostoru ke sdílení informací a zkušeností na témata, jež se vztahují k dětství. Projekt pomáhá budovat dobré vztahy mezi rodiči a profesionály, kteří s dětmi pracují a podporuje rovnost příležitostí. <http://www.cm-oceiras.pt/>

Projekt InfoUniverso – Digitální knihovna pro děti

Určené pro děti ve věku mezi 9 až 12 lety. <http://plutao.iplb.pt/infouniverso>

Veřejná knihovna Vila Franca de Xira

Webová stránka pořízená s minimem zdrojů a podporující učení a čtení pro mladé děti procvičováním jejich IST dovedností. Také nabízí určité vedení pro rodiče a vychovatele.

<http://www.bib-municipal-vila-franca-xira.rcts.pt/>

Slovinsko

Pionirska knjižnica

Webová stránka, která je provozována hlavní knihovnou pro děti ve Slovinsku, podporuje děti k větší iniciativě ve čtení. Na těchto stránkách si může dítě povídat o knihách, které přečetlo a vyměňovat si názory k podněcování čtení. Příklad spolupráce mezi knihovnami a školami. <http://www.bralnaznacka.com/>

Pionirska knjižnica

Webová stránka založená na knižním testu (dostupná též v jirých formátech). Povzbuzuje děti k tomu, aby se čtením literatury klasických slovinských autorů učily o oblastech Slovinska (zeměpis, historie, národověda atd.). Dobrý příklad užití IST k podpoře kulturního povědomí při současném rozvíjení IST dovedností, počítačové gramotnosti, čtení a začlenění se do společnosti (např. pro slovinské menšiny a děti slovinských emigrantů).

<http://www.lj-oz.sik.si/kviz/>

Švédsko

Kalmarská veřejná knihovna

Byla to první knihovna ve Švédsku, která společně s Kalmarskou Universitou nabídla pro pracovníky knihoven vzdělávání v oblasti IT.

<http://www.hik.se/>

Velká Británie

Birminghamská knihovna a informační služby

Spolupracující a přitažlivá webová stránka určená k podpoře zábavy při čtení a čtení a psaní. Je provozována několika různými knihovnickými službami. Děti mohou číst příběhy, napsat autorům e-mail, psát kritiky anebo své vlastní příběhy, či hrát slovní hry a účastnit se čtenářských soutěží. <http://storiesfromtheweb.org/>

Knižní Trust (Důvěra v knihu)

Webová stránka zvoucí knihovny k účasti v národní iniciativě pro čtení, povzbuzující rodiče k tomu, aby své děti uvedli do světa knihy již ve velmi útlém věku.

<http://www.booktrust.org.uk/bookstart/bookstart.htm>

Croydonské Knihovny

Webová stránka knihovny nabízející přehledy knih pro děti, které jsou napsány knihovníky a byly nedávno pořízeny do knihovnického fondu. Knihy mají podněcovat lásku ke čtení a tím pomoci dětem, rodičům a opatrovníkům (vychovatelům) vybrat tu "nejlepší knihu". <http://www.croydon.gov.uk/LEDept/libraries/cr-libchreviews.htm>

Národní důvěra v gramotnost

Webová stránka programu Národní důvěra v gramotnost poskytuje informace o gramotnosti včetně vládní politiky, praktických návrhů a iniciativ, výzkumu, statistik a zdrojů, rozdělených do sekcí jako jsou: předškolní věk, základní škola, rodiče, knihovny, atd. <http://www.literacytrust.org.uk/>

Nové příležitosti programu Fond digitalizace

Program poskytuje unikátní model tvorby inovovaných zdrojů pro on-line učení, přináší současné partnerství reprezentující sektory komunity a dobrovolnictví, místních úřadů, knihoven a archivů, muzeí, dalšího a vyššího vzdělávání, a soukromého sektoru. Materiál je zacílen obzvláště na uživatele veřejných knihoven prostřednictvím Národní sítě (PN - Peoples Network) a na školy přes Národní síť pro učení (NGfL - National Grid for Learning). Je částí širší iniciativy NOF IST pro školení "zaměstnanců veřejných knihoven, školských knihovníků a učitelů" a přispívá na náklady infrastruktury systému. <http://www.nof-digitise.org/>

Poklad Irsko

Webová stránka nabízející interaktivní hru, která je navržena tak, aby podporovala čtení. Hra byla vyrobena Britských úřadem pro připojení knihoven do sítě (UKOLN) a snahou je naučit děti různým dovednostem v oblasti informačních technologií.

<http://www.ukoln.ac.uk/services/treasure/>

Westminsterské knihovny

Webová stránka s odkazy na služby, které podněcují čtení.

<http://www.westminster.gov.uk/libraries/children/books.cfm>

Webová stránka s odkazy na služby podporující práci doma.

<http://www.westminster.gov.uk/libraries/children/homeworksites.cfm>